

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamuse, mis käsitleb:

- “Ettepanekut nõukogu direktiivi kohta, millega kehtestatakse erimenetlus sissesõiduloo andmise kohta kolmandate riikide kodanikele, kes saavad Euroopa Ühendusse teadusuuringute läbiviimise eesmärgil.”
- “Ettepanekut nõukogu soovitusel lihtsustada kolmandate riikide kodanike Euroopa Ühendusse lubamist teadusuuringute läbiviimise eesmärgil.”
- “Ettepanekut nõukogu soovitusel lihtsustada teadusuuringute eesmärgil Euroopa Liidus liikuvatele teadlastele liikmesriikide ühise lühiajalise viisa väljastamist.”

COM(2004) 178 final — 2004/0061 (CNS)

(2005/C 120/12)

Tulenevalt Euroopa Ühenduse asutamislepingu artiklist 262 otsustas nõukogu 7. aprillil 2004 konsulteerida Euroopa majandus- ja sotsiaalkomiteega ülalmainitud teemal.

Arvamuse ettevalmistamise eest vastutav tööhõive, sotsiaalküsimuste ja kodakondsuse osakond võttis arvamuse vastu 22. septembril 2004. Raportöör oli **pr KING**.

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee võttis 412. plenaaristungil, 27.—28. oktoobril 2004. a (27. oktoobri 2004 istungil) käesoleva arvamuse vastu 181 poolt- ja 1 vastuhäälega ning 3 jäi erapooletuks.

1. Komisjoni dokumendi põhisisu

1.1 Tegemist on teatisega, mis puudutab ettepanekute tutvustamist ühe direktiivi ja kahe soovitusel lihtsustamiseks kolmandate riikide kodanike lubamist Euroopa Ühendusse teadusuuringute läbiviimise eesmärgil.

1.2 Need ettepanekud on osa Euroopa Liidu poolt Lissabonis püstitatud strateegilisest eesmärgist arendada teadustegevust jõudmaks maailma kõige konkurentsivõimelisema ja dünaamilisema teaduspõhise majanduseni aastaks 2010. Selle ni jõudmiseks jääb Euroopa Liidul hinnanguliselt vajaka 700 000 täiendavat teadurit. Mõningad omavahel kooskõlastatud meetmed on juba kokku lepitud:

- muuta teadustöö koolinoorte jaoks atraktiivsemaks;
- parandada teadurite karjäärivõimalusi Euroopa Liidus;
- suurendada võimalusi õpinguteks ja liikumiseks.

1.3 Olgugi, et sihiks seatud 700 000 täiendavat teadurit hõlmab eelkõige Euroopa Liidu kodanikke, peab tunnustama, et selle eesmärgi saavutamiseks tuleb kaasata ka kolmandate riikide teadureid. Seetõttu keskendub komisjoni nimetatud teatis eelkõige abinõudele kolmandate riikide andekate teadurite Euroopasse lubamisele:

- lihtsustades kolmandatest riikidest pärit teadurite sissesõidu- ja elamislubade hankimise tingimusi;
- kõrvaldades takistused nende liikumisel Euroopas.

1.4 Komisjon tunnustab ka vajadust julgustada Euroopa teadureid liikuma ringi teistes maailmajagudes, kuna nende

liikuvus on üheks põhiliseks elemendiks teadmiste omandamisel ja edasiandmisel.

2. Üldised tähelepanekud

2.1 EMSK tervitab käesolevat teatist, mis käsitleb kolmandate riikide kodanike Euroopa Ühendusse lubamise lihtsustamist teadusuuringute läbiviimise eesmärgil.

2.2 Võttes aluseks, et komisjoni poolt aastaks 2010 sihiks seatud 700 000 täiendavat teadurit hõlmavad eelkõige ELi kodanikke, juhib EMSK komisjoni tähelepanu uuesti oma varasemale arvamusele, ⁽¹⁾ mis esitati vastusena komisjoni teatisele teadurite probleemide kohta Euroopa teadusruumis, samuti vastavate ettepanekutele ja algatustele nende probleemide lahendamiseks. ⁽²⁾

2.3 Pidades silmas eeltoodud meetmeid muutmaks teadustööd koolinoorte jaoks atraktiivsemaks, rõhutab käesolev arvamuse tõsiasi, et teaduse tähtsust ei ole õppekavades piisavalt arvestatud ja soovitatav tõhustada teaduse, tehnoloogia ja matemaatika õpetamist koolides, toonitades nende õppeainete õpilastele ligitõmbavat viisi õpetamise tähtsust. Samuti on oluline keskenduda tütarlastele, kuna tütarlapsed kalduvad olema nendes õppeainetes väiksemal määral esindatud. Piisavalt on tõendeid, mis näitavad, et kõrgkooli pürgijad ei eelista alustada õpinguid reaalteaduslikel erialadel ja seetõttu jääb katmata ühenduse vajadus piisava hulga teadurite järele kui küsimusega kiiresti ja tõsiselt ei tegeleta.

⁽¹⁾ ELT C 110 30.4.2004, lk 3, raportöör: hr Wolf

⁽²⁾ COM (2003) 436 final

2.4 Teisena toodud meetmetest teadurite karjäärivõimaluste parandamiseks Euroopa Liidus käsitles varasem arvamus dilemmat, mille ees seisavad teadurid, kes töötavad ülikoolides või avalikes teadusasutustes ja keda tasustatakse avaliku sektori palgaastmestiku järgi, kuid kellele ei ole tagatud tööga kindlustatus ja kellel puuduvad ka teised eelised, mida omavad teised avalikus sektoris töötavad isikud, näiteks riigiteenistujad või õpetajad. Tõepoolest, teadurid ei ole tööga kindlustatud või on seda üksnes vähesel määral, kuna neile pakutakse tihti tähtajalisi töölepinguid, mis kaasnevad iga karjääri- ja tööalase muutusega.

2.5 EMSK viimane viide oma varasemale arvamusel käsitleb Euroopa teadurite liikuvust. EMSK tunnustab, et teadusala karjääri tegemiseks Euroopa teadusruum piirkonnas peab teadur näitama üles paindlikkust ja mobiilsust ELi piires. Samas ei tohiks see toimuda isikliku ja perekonnaelu ning sotsiaalsete hüvede arvel. Lisaks peab komisjon pidevalt võitlema "ajude äravoolu" vastu, just parimad noored teadurid lahkuvad Euroopa Liidust enamasti Ameerika Ühendriikidesse. USA viisa hankimisega seotud probleemid on arvatavasti lühiajalised ning USA kõrgkoolid ja teadusasutused, kes soovivad tööle võtta suuremal arvul välismaalasi, on suurendamas survet Ameerika Ühendriikide valitsusele elamis- ja töölubade väljastamise protseduuri kiirendamiseks.

2.6 Tulles tagasi komisjoni käesoleva teatise juurde, mis käsitleb kolmandate riikide teadurite kodanike lubamist Euroopa Ühendusse teadusuuringute läbiviimise eesmärgil, on komitee nõus seisukohaga, mille kohaselt peab Euroopa Liit, kui ta soovib muutuda ligiõmbavaks teadurite jaoks kogu maailmast, eriti siis, kui ta soovib end näidata konkurentsivõimelisena kõrgelt kvalifitseeritud teadurite maailmaturul, tingimata kõrvaldama takistused kolmandatest riikidest pärit teadurite liikumisele.

2.7 Komitee on nõus komisjoni seisukohaga, mille kohaselt majanduse globaliseerumine, mis põhineb üha enam teadmistel, suurendab pidevalt teaduse rahvusvahelist mõõdet. Siiski leiab EMSK, et teatistes tulnuks globaalne mõõde selgemalt esile tuua ning esitada võrdlevad andmed vahendite mahu kohta, mida riigid nagu Jaapan ja Ameerika Ühendriigid teadurite õpingute, liikuvuse ja karjääri edendamiseks eraldavad.

2.8 EMSK on mures ka praeguste Euroopa teadurite vanuselise struktuuri pärast. Suur hulk teadureid jõuab peatselt pensioniikka, kuid väga vähesel hulgal leidub teadlaste järelkasvu, kes oleksid piisavalt motiveeritud ja julgustatud nende kohale asumisest. Probleemi teadvustamata ja kiire sekkumiseta ei suuda Euroopa Liit saavutada püstitatud eesmärke. Probleem tuleneb ka praegusest olukorrast Euroopas, kus rahvastik

vananeb ja sündivus langeb. Samuti hakkab väga suure tõenäosusega rahvastiku arv ELi teatud liikmesriikides alates 2010. aastast vähenema. See muudab 700 000 täiendava teaduri lisandumise aastaks 2010 väga ambitsioonikaks eesmärgiks, isegi kui arvata juurde teadurid kolmandatest riikidest.

2.9 EMSK mõistab, et käesolev teatis käsitleb peamiselt lubade andmist ja seetõttu ei hõlma antud direktiiv ja kõnealused soovitud kolmandatest riikidest pärinevaid teadureid, kes juba elavad ELis ning kellest osa on oma valdkonnas juhtivad spetsialistid. Komitee arvates on aga hädavajalik välja töötada uus direktiiv, mis käsitleks just selle kategooria teadurite probleemi, kellel kõrgelt kvalifitseeritud tööjõuna ei ole ligipääsu vastavatele töökohtadele. See aitaks saavutada eesmärki 700 000 täiendava teaduri osas. Mõningad nendest teaduritest omavad ELis pagulase staatust ja nende annet ja panust on kahjuks senini alahinnatud. Pole olemas ühtegi eeskirja, mis näeks seda tüüpi teaduritele Euroopa Liidus ette abi mingis peale vabatahtlike ja heategevusorganisatsioonide poolt eraldatud stipendiumide. Mõõdukas vahendite eraldamine nende teadurite toetamiseks võimaldaks suurendada teadurite arvu Euroopa Liidus vähemalt 40 000 (!) võrra. Seetõttu soovib komitee komisjonil tungivalt kehtestada menetlus, mis võimaldaks nende teadurite tunnustamist ja rakendamist teaduritena ning mis parandaks nende ligipääsu võimalusi teadusuuringutega seotud töökohtadele.

2.10 Komitee võtab komisjoni poolt pakutud teaduri mõiste määratluse teadmiseks. Ta viitab siinkohas veelkord määratlusele, mida ta soovitas oma varasema arvamusel CES 305/2004 punktis 5.1.1.7.: "Eksperdid, kes tegelevad uute teadmiste, toodete, protsesside, meetodite ja süsteemide väljatöötamise või loomisega ja asjaomaste projektide, mille jaoks nad omavad oma ettevalmistuse ja kogemuste põhjal sobivat kvalifikatsiooni, juhtimisega". Selle määratluse eeliseks on teaduri kõikide juhtimisoskuste arvestamine.

3. Spetsiifilised tähelepanekud

3.1 Ettepanekud Euroopa teaduspoliitika osas

3.1.1 EMSK leiab, et spetsiaalse elamisloa väljatöötamine kolmandate riikide teadurite jaoks ei ole ainuke lahendamist vajav probleem. Tõstatavad teised küsimused, mis puudutavad teaduri sisserändaja staatust, samuti teadurite staatust Euroopa Liidu piires, mida EMSK on juba käsitlenud oma arvamusel CES 305/2004. Komitee on samuti arvamusel, et üheks võtmeküsimuseks on teadurite liikuvus Euroopa Liidu piires. Teaduritel peaks sõltumatult sisserändaja staatusest olema võimalik taotleda tööd.

(!) Hinnanguline arv, mis põhineb praegustel statistilistel andmetel.

3.1.2 Komitee märgib, et teaduri elamisloa hakkab asendama seni nõutavat tööloa, ja tervitab seda initsiatiivi, mille eesmärgiks on menetluse lihtsustamine.

3.2 Ettepanekud ühenduse siserändepoliitika vahendite täiendamiseks

3.2.1 EMSK tervitab komisjoni soovitusi legaalselt siserändekanalite kontrollitud taasavamiseks lähtudes erinevatest kriteeriumidest ja selgelt piiritletud siserändajate kategooriatest. Komitee nõuab siiski, et need kriteeriumid oleksid täpselt määratletud ja üheselt mõistetavad. On ilmne, et mõningad neist isikutest võivad vajada varjupaika ja kaitset vastavalt 1951. aasta Genfi konventsioonile. Samamoodi nagu võimalust kasutada siserändaja staatuse omandamise õigust, võivad nad saabumisel avaldada samas soovi pagulase staatuse taotlemiseks. Komitee on teadlik, et komisjonil ei ole hetkel võimalust tuua nendesse küsimustesse selgust, kuid ta tervitaks vastavasisulise otsuse vastuvõtmist lähemas tulevikus.

3.2.2 EMSK väljendab oma nõusolekut soovitustega lühiajalise viisa osas, mis võimaldab kolmandate riikide teaduritel Schengeni riikides vabalt liikuda. Samuti ollakse nõus sellega, et kolmandatest riikidest pärit pikaajalised elanikud saavad pärast 5-aastast legaalselt viibimist ühes Euroopa Liidu liikmesriigis õiguse elada kõikjal Euroopa Liidus.

3.2.3 EMSK on rahul, et komisjon tunnistab liikuvuse probleemi oluliseks aspektiks seda, et kolmandatest riikidest pärinevatele teaduritele on antud luba tuua endaga kaasa oma perekonnaliikmed.

3.2.4 EMSK rõhutab, et seda küsimust käsitleb nõukogu direktiiv 2003/86 22. septembrist 2003 perekonna taasühinemise õiguse kohta ja et käesolev teatis täiendab ettepanekut direktiivi kohta, mis käsitleb sissesõidu- ja elamisloa andmise tingimusi kolmandatest riikidest pärit isikutele, kes sisenevad riiki kõrgkoolõpingute, kutseõppe või vabatahtlikuna töötamise eesmärgil (COM(2002) 548 final).

3.3 Teadusasutuste keskne roll

3.3.1 EMSK mõistab, et vastuvõtukokkulepe sai tõuke Prantsusmaal kehtivast vastuvõtuprotokollist. Komitee tõstab esile, et ülesannete jaotamine teadusasutuste ja liikmesriigi siserändeteenistuste vahel kergendaks kolmandatest riikidest pärinevate kõrge kvalifikatsiooniga isikute lubamist Euroopa Liitu ja samas täidetaks ka Euroopa Liidu liikmesriikide julgeolekunõudeid.

3.3.2 Samuti on EMSK rahul, et liikmesriikidel on võimalus kontrollida vastuvõtukokkuleppe vastavust artikli 5 punktis 2 sätestatud nõuetele, sest see võimaldab vältida kuritarvitusi.

3.4 Teadusasutuste kohustused

3.4.1 EMSK peab komisjoni poolt pakutud "teadusasutuse" määratlust puudulikuks. Määratlust tuleb täiendada nii, et see hõlmaks ka uurimisstipendiume eraldavaid avalikke või eraasutusi ning teadusuuringuid teostavaid organisatsioone.

3.4.2 EMSK on rahul, et kinnitatakse veelkord Euroopa Ülemkogu tippkohtumisel Barcelonas võetud kohustust suurendada investeringuid teadustöösse ja tehnoloogia arengusse eesmärgiga jõuda aastaks 2010 3 %-ni SKP-st, kaks kolmandikku nendest investeringutest peaks pärinema erasektorist.

3.4.3 Komitee soovib komisjonil tungivalt konsulteerida erasektoriga käesoleva ettepaneku suhtes üldiselt ning eriti selles osas, mis puudutab teadusasutuse ülesannet koostada vastuvõtukokkulepe, mis on aluseks teaduri liikmesriiki lubamise menetlusele.

3.5 Teaduri mõiste laiem kontseptsioon lähtuvalt Euroopa Liidu vajadustest

3.5.1 EMSK on nõus komisjoni soovitusel mitte piirata menetlust inimeste või isikutega, kes juba omavad teadustöötaja kvalifikatsiooni päritoluriigis.

3.5.2 Ometigi ei saa EMSK olla nõus väljapakutud kitsendusega sissesõidu lubamise eesmärgi osas. Põhjus on selles, et leidub juhtumeid, kus teadur vastab direktiivis kindlaks määratud miinimumnõuetele, ent ta ei sisenenud algselt riiki teadusprojekti teostamise eesmärgil. On võimalik, et need teadustöötajad on omandanud kvalifikatsiooni Euroopa Liidus ja taotlevad nüüd vastavasisulist ametikohta.

3.5.3 EMSK on rahul, et isikute, kelle vastuvõtmist taotleatakse, kvalifikatsiooni puudutavad nõudmised, samuti kavandatud uurimistöö teaduslik väärtus on sätestatud selgelt ja üheselt mõistetaval viisil. Olgugi, et see ei tule käsitlemisele käesolevas teatises, peab EMSK oluliseks näha ette teatud mänguruum teadurite pädevuse hindamisel, mis võimaldaks Euroopa Liidul reageerida vastavalt vajadusele muudatustele teadusvaldkonna nõudmistele osas. See on vajalik, sest tehnoloogia uueneb pidevalt ja Euroopa Liit peab tegema pingutusi võtmaks tööle teadureid, kes on võimelised tehnoloogiaid edasi arendama ja parandama.

3.5.4 Komitee juhib komisjoni tähelepanu ühele oma varasemale arvamusele, ⁽¹⁾ mis rõhutab teist takistust, mis vastandub liikuvusele, nimelt läbipaistvuse puudumisele erialases kvalifikatsioonis ja pädevuses. Leidub palju näiteid isikutest, kelle kvalifikatsiooni ei ole tunnustatud, eelkõige juhul, kui see on omandatud arengumaades. Teadurid on olnud sunnitud kvalifitseeruma uuesti või läbima järeldoktori õpingud, et saada teaduriks Euroopa Liidus. Komitee soovib komisjoni tegevuskava ⁽²⁾ liikuvuse kergendamiseks Euroopa Liidu piires, nimelt kvalifikatsiooni läbipaistvust ja ülekantavust soodustavate meetmete rakendamist ja arendamist ning ühtse teabeportaali loomist liikuvuse kohta Euroopas, mille eesmärgiks on nimetatud küsimuse lahendamine.

3.6 Elamisluba sõltumatult teaduri staatuselt

3.6.1 EMSK suhtub soosivalt ettepanekusse ühtlustada kolmandatest riikidest Euroopa Liitu saabuvate teadurite staatus.

3.6.2 EMSK on samuti rahul, et komisjon soovib mitte enam kohustada töölepingu alusel liikmesriikidesse vastu võetud teadurid taotlema töö luba.

3.7 Euroopa Liidu teadurite liikuvus

3.7.1 EMSK on rahul, et komisjon soovib lihtsustada vastuvõtumenetlust eesmärgiga soodustada liikuvust, võimaldades kolmandate riikide kodanikele jätkata uurimisprojekti mitmes liikmesriigis, põrkumata neis sissesõiduga seotud raskustele.

3.7.2 Ta märgib samuti, et neid sätteid kohaldatakse ka kolmandate riikide kodanike suhtes, kes omavad pikaajalist elamisluba.

3.8 Direktiivettepaneku õigusliku aluse valik

3.8.1 EMSK väljendab oma nõusolekut valitud õigusliku alusega, kahetsedes samas, et direktiiv ei ole siduv Taani ja Ühendkuningriigi jaoks. Ta märgib Iirimaa otsust kuuluda kõnealuse direktiivi alla ja loodab, et Ühendkuningriik otsustab teha sedasama. Komitee on veendunud, et seda küsimust tuleb uuesti käsitleda, arvestades, et teadusuuringute baas just Ühendkuningriigis on selline, et Euroopa Liidu pingutused saada

kokku vajalikul hulgal teadureid jäävad ilma nimetatud riikide osaluseta tõenäoliselt edututeks.

3.9 Muud küsimused

3.9.1 EMSK leiab, et tuleb arvestada potentsiaalsete teadustöötajate Euroopa Liitu meelitamise kogu problemaatikat ja et mõnest kolmandast riigist "ajude äravoolu" probleemi tuleks üksikasjaliselt analüüsida. Need kaks küsimust on teataval määral omavahel seotud. Erilist tähelepanu väärivad teadurite koolituse küsimus Ühendkuningriigis. Mõningad potentsiaalsed teadustöötajad võivad vajada pikemat õpingute perioodi või täienduskoolitust. Paljudel juhtudel võivad nad pärast selle perioodi lõppu taotleda kohe teaduri ametikohta Euroopa Liidus. Direktiivi peaks kaaluma ka selle vaatenurga alt.

3.9.2 Komitee on väga mures teatud arengumaadest "ajude äravoolu" tagajärgede üle ja leiab, et tuleb süvendada debatti viiside üle, kuidas suurendada teadurite arvu kogu maailmas. Tuleb märkida, et mõne riigi valitsus julgustab teadureid stažeerima välismaal, saamaks kogemusi, mis hiljem tulevad kasuks päritoluriigile. Hollandi eesistumise ajal korraldatakse Haagis konverents "Brain Gain The instruments". Konverentsi teemaks on ajude äravoolu mõju arengumaadele ja komisjon peaks koostama antud küsimuses aasta lõpuks aruande. EMSK leiab, et tegemist on hea algatusega laiaulatusliku tähtsusega probleemi käsitlemiseks.

3.9.3 Üks teemadest, mida komisjon on käsitlenud varasemas teatises - COM (2003) 436 final - ja mille juurde komitee soovib tagasi pöörduda, on soolise võrdõiguslikkuse küsimus. Esile tuleb tuua naiste alaesindatust teadusuuringute valdkonnas, eelkõige juhtimises ja juhtivatel ametikohtadel. See on eriti levinud kolmandate riikide teadurite puhul. Komitee soovib meelde tuletada, et komisjon soovib teadurite töölevõtmisel rakendada eeskirja, mille kohaselt võetakse teadureid tööle parimate tavade alusel, seda eelkõige võrdsete võimaluste osas. Komitee on veendunud, et eksisteerib silmnähtav ebaõiglus naiste teadurite kohtlemisel, kuna ametikohtadele kandideerivate naiste arv pole kaugeltki piisav ja need, kes esitavad oma kandidatuuri, saavad hierarhiliselt madalama ametikoha, kui nende kvalifikatsioon seda võimaldaks. On vaja parendada töölevõtmise menetluse läbipaistvust ja tõsta naiskandidaatide arvu.

Brüssel, 27. oktoobril 2004

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee
president
Anne-Marie SIGMUND

⁽¹⁾ EMSK arvamus 658/2004 28. aprillist 2004, raportöör: **hr Dantin**

⁽²⁾ COM(2002) 72 final